

Çocuklar İçin Daha Yaşanılır Okul Bahçeleri

More Livable School Grounds for Children

Okşan TANDOĞAN

ÖZ

Günümüzde yoğun yapılaşma nedeni ile açık alanların azalması, otomobil sahipliğinin artmasına bağlı olarak trafik yükünün artması ve ebeveynlerin sahip olduğu insan kaynaklı endişeleri nedeni ile çocuklar kent mekanında başta sokak olmak üzere oyun alanlarını ve doğal alanları kaybetmişlerdir. Genel olarak çocukların evlerine yürüme mesafesinde ve motorlu trafikten ayrılmış oldukları için kentsel mekânda çocuklar için en güvenli mekânlardan biri olan ve çocukların zamanlarının büyük bir çoğunluğunu geçirdiği okul bahçeleri kentsel mekânda oyun alanlarını kaybetmiş birçok çocuk için doğal, açık alanda kendi akranları ile iletişim kurabilecekleri bir kaç mekândan biri olarak kabul edilmektedir. Okul bahçelerinin özellikle doğal elamanlarla düzenlenmiş okul bahçelerinin çocuğun gelişimi üzerinde pozitif etkileri olduğu da yapılan çalışmalarla belirlenmiştir. Bu çalışmanın amacı doğal çevrede oyun oynamanın ve doğal elamanlarla düzenlenmiş okul bahçelerinin çocuğun gelişimi açısından önemini, ardından ilköğretim kurumlarının ilk basamağını oluşturan ilkököl bahçelerinin çocuk için daha yaşanılır kılınması için okul bahçelerinde olması gereken unsur ve niteliklerin çocuk gözünden ortaya konmasıdır. Çalışmanın yöntemi bu konularda yapılmış olan araştırmaların incelenmesine ve rastgele seçilmiş olan bir ilkökölde çocuklara gerçekleştirilen kişisel-yarı yapılandırılmış bir mülakat çalışmasına dayanmaktadır. Mülakat çalışmasında onyediyi çocuğa hayallerindeki okul bahçesinde olmasını istedikleri unsur ve nitelikler sorulmuştur. Çalışmanın sonunda mülakat çalışmasına katılan çocukların görüşleri doğrultusunda ilkököl bahçelerinde olması gereken unsur ve nitelikler belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Çocuğun bağımsız hareketi; çocuğun gelişimi; doğal çevre; okul bahçesi; suç korkusu.

ABSTRACT

In urban areas, children have lost play spaces such as the street as well as natural areas for reasons such as the decrease in open air areas due to dense housing, the rise in the traffic load as a result of an increase in car possession, and parents' fear of crime. In general, the school grounds where children spend most of their time are the safest places for children since they are often within walking distance and isolated from motorized traffic. Consequently, these areas are accepted as one of remaining places in the urban environment where children can make contact with their peers in a natural open space. It has also been determined by studies that school grounds designed with natural elements have positive effects on the development of children. The aim of this study was to determine the importance of playing in the natural environment and school grounds designed with natural elements in terms of a child's development, and to specify qualities that should be included to improve the grounds for children in primary school. Previous studies on this topic were analyzed and personal, semi-structured interviews with 17 children who were asked about the qualities and elements of their dream school grounds were conducted for the present study.

Keywords: Independent mobility of child; child development; natural environment; school grounds; fear of crime.

Namık Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Tekirdağ

Başvuru tarihi: 30 Kasım 2015 - **Kabul tarihi:** 10 Ağustos 2016

İletişim: Okşan TANDOĞAN. **e-posta:** tandogano@yahoo.com

© 2016 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2016 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

Yapılan birçok çalışma sonucunda çocuğun davranışlarının içinde bulunduğu mekânlar, diğer bir deyişle fiziksel çevresi tarafından belirlendiği kanıtlanmıştır.¹ Dolayısıyla çocuğun gelişiminde çocuğun etkileşim içinde olduğu fiziksel çevresi büyük öneme sahiptir. Çocuk için fiziksel çevre, bir bütün olarak konut, konutun yakın çevresi, okul, oyun alanları vb. mekânlar olarak çeşitlilik gösterir.

Ancak günümüzde özellikle otomobil sahipliğinin artmasına bağlı olarak trafik yükünün artması nedeni ile çocuklar kent mekanında başta sokak olmak üzere oyun alanlarını kaybetmişlerdir. Otomobiller kentsel hatta banliyö alanlarındaki açık mekanlara hakim olmuştur.²

Günümüzde ebeveynlerce kentsel mekan, trafik açısından tehlikeler yanında suç korkusu nedeni ile giderek artan bir oranda çocuklarının zarar göreceği mekanlar olarak kabul edilmektedir.³ Bunun sonucu olarak çocuklar bir çok ülkede kentsel mekanda bağımsız hareket edebilme haklarını kaybetmişlerdir.⁴ Çocukların göz ardı edilemeyecek orandaki kısmı kentsel mekanda fiziksel çevresini oluşturan alanlardan olan okul, ev ve çocuk oyun alanları arasındaki gidiş-gelişimi ebeveyn ile gerçekleştirmekte,⁵ sokak gibi konut yakın çevresini oluşturan mekanlara erişimini kaybetmekte,⁶ dolayısıyla fiziksel çevrenin kendisine sunduğu olanaklardan mahrum kalmaktadır.

Kentleşme ve sanayileşme doğal alanları da çocuklardan almıştır.⁷ Oyun çevrelerinde doğal elemanlarla kontakt günümüzde çocuğun yok olan bir deneyimdir.⁸ Çocuklar kentsel mekanda özellikle kendini keşfetme ve doğal çevresel deneyimler açısından çok az olanak sunan bir çevrede kapana kısılmış durumdadır.⁹

Kentsel mekanda yetişkinler tarafından belirlenen bir takım kriterler doğrultusunda tasarlanan çocuk oyun alanları da çocuğun ihtiyaçlarına¹⁰ beklenti ve isteklerine cevap verememektedir.

Çocuk için kentsel mekanın daha yaşanılır kılınması için çocuğun fiziksel çevresini oluşturan mekanların güvenli, çocuğa oyun ortamı sağlayan ve çocuğun doğa ile iletişim içinde olmasına olanak sağlayan mekanlar haline getirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinde önem kazanan “Woornerf”, “Home Zone” örneklerinde olduğu gibi sokak mekanında bir takım düzenlemelerin, okul bahçelerinin, çocuk oyun alanlarının çocuk için daha yaşanılır kılınması için uygulamaların yapılması

ve çocuğun bu mekanlar arasındaki ulaşımı için güvenli rotaların oluşturulması gerekmektedir.¹¹

Bu doğrultuda kentsel mekanda çocuğun oyun alanlarını kaybetmesi problemine uzun dönemde çözüm, konut yakın çevresini ve sokakları çocuk için daha güvenli hale getirmek, kentin büyük bir çoğunluğunun oyun alanı olarak kullanımını sağlamaktır.¹² Ancak tüm kenti çocuk için daha çocuk dostu yapmanın zorluğu dikkate alınırca okul bahçelerinin, özellikle ilköğretim kurumlarının okul bahçelerinin çocuk için uygun duruma getirilmesine odaklanmanın birincil öncelikli olarak ele alınması daha uygundur.¹³

Ülkemizde Türkiye’de 2012–2013 Eğitim Öğretim yılında uygulamaya başlanan 6287 sayılı ilköğretim ve Eğitim Kanunu’na göre ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsamaktadır. Aynı kanuna göre ilköğretim kurumları, ilk dört yıl eğitim veren ilköğretim, sonraki dört yıl eğitim veren ortaokul kurumlarından oluşmaktadır.¹⁴ Bu ilköğretim kurumlarının bir bileşeni olan okul bahçeleri, okul binasının etrafındaki alanlar olarak çocuğun ders aralarındaki zamanlarını geçirdiği mekanlardır.

Dünyanın bir çok yerinde genel olarak çocukların evlerine yürüme mesafesinde yer alan okul bahçeleri, motorlu trafikten ayrılmış oldukları için kentsel mekânda çocuklar için en güvenli mekânların başında gelmektedir. Ayrıca diğer birçok kentsel açık alandan farklı olarak okul bahçeleri, kamusal kurumların yetki alanı içinde olmaları nedeniyle devamlı olarak koruma ve denetleme altındadır. Gün boyunca oyun açısından açık alan potansiyeli sunmaları ile de bu mekanlar diğer mekanlardan ayrılmaktadır.

Aynı zamanda bu okul bahçeleri çocukların özgür ve spontane davranışlarının meşrulaştırıldığı ve cesaretlendirildiği mekânlar olarak kabul edilmektedir.¹⁵ Okul bahçesi çocuğun kent meydanıdır ve kentsel mekanda oyun alanlarını kaybetmiş birçok çocuk için doğal, açık alanda kendi akranları ile iletişim kurabilecekleri bir kaç mekândan biridir.¹⁶

Bu konuda yapılan çalışmalar okul bahçelerinin, özellikle doğal elemanların yer aldığı okul bahçelerinin öğrencilerin sosyal, bedensel, duygusal, bilişsel, hareket gelişimleri, ve yaratıcılıkları üzerinde pozitif etkileri bulunduğunu göstermektedir.¹⁷

Okul bahçeleri, çocukluk çağında oluşabilecek obezitenin önlenmesinde de etkili olmaktadır. Geniş okul bahçesine sahip olan okullardaki öğrencilerin daha düşük vücut endeksine (BMI) sahip olduğu belirlenmiştir.¹⁸ Yeşil alanların yoğun olduğu okul bahçeleri çocukların dinamik aktivitelerini desteklemekte ve bu tip dinamik aktiviteler obezite riskini yok etmektedir.¹⁹

¹ Barker, 1968; Bechtel, 1977; Wicker, 1979.
² Rivkin, 1997.
³ Leden ve diğ., 2014, Zubrick ve diğ., 2010.
⁴ Hillman ve diğ., 1990; O’Brien ve diğ., 2000; Tranter, 1993; Tvey, 1999; Malone, 2007; Gaster, 1992; Shaw ve diğ., 2013.
⁵ Heurlin-Norinder, 1996; Rivkin, 1997.
⁶ Tranter ve Doyle 1996; Valentine ve McKendrick 1997.
⁷ Rivkin, 1997.
⁸ Rivkin, 1990.
⁹ Malone ve Tranter, 2003.
¹⁰ Frost, 1992; Hartle ve Johnson 1993.

¹¹ Tandoğan, 2014.

¹² Tranter ve Doyle 1996.

¹³ Malone ve Tranter 2003.

¹⁴ Meb, 2012.

¹⁵ Sebba ve Churchman, 1986.

¹⁶ Malone ve Tranter, 2003.

¹⁷ Özdemir ve Yılmaz, 2008; Reid ve Sadi, 1997; Fjortoft ve Sageie, 2000; Fjortoft, 2004; Lindholm, 1995; Moore ve Wong, 1997; Moore, 1989; Moore, 1986.

¹⁸ Özdemir ve Yılmaz, 2008.

¹⁹ Özdemir ve Çorakçı 2010.

Günümüzde yüzyüze kalınan çevresel sorunlara bir çözüm olarak da okul bahçeleri önem kazanmaktadır.²⁰ Özellikle doğal elemanlarla düzenlenmiş okul bahçeleri, çevreye duyarlı, sağlıklı ve aktif bireylerin yetiştirilmesi için önem arz etmektedir.²¹

Çocuklar zamanlarının büyük bir çoğunluğunu okulda geçirdiği dikkate alınırsa okul bahçelerinin çocuk için önemi daha net biçimde ortaya çıkmaktadır. Okulda geçirilen süre ABD’de ilk ve ortaöğretimdeki bir öğrenci için yılda ortalama 1300 saati iken,²² Türkiye’de yaklaşık olarak 935 saattir.²³ Okul bahçelerinde gün içinde geçirilen saat ise ilkokul öğrencileri için yaklaşık olarak 1-1,5 saattir. Bu süre çocukların toplam okulda geçirdikleri zamanın yaklaşık olarak %20-25’ini oluşturmaktadır.²⁴

Ancak genel olarak dünyanın her yerinde okul bahçeleri, okul yönetiminin yetkisi altında bulunan okul binasının etrafındaki sert mekanlardan oluşan açık alanlar olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak yalnızca çocuğun ders dışındaki zamanını harcadığı alanlar olarak düşünülen okul bahçeleri, planlamasında hiçbir tasarım kaygısının duyulmadığı, önemi okul binasından sonra gelen ve profesyonel olarak tasarım literatüründe açık alanlarının planlanması ve tasarımına yönelik standartların oluşturulmadığı alanlardır.²⁵ Bu alanlar genel olarak beton veya asfalt sert zeminden oluşan ve çocuğun doğa ile iletişime geçmesine olanak sağlamayan, yetersiz bitkisel düzenleme içeren mekânlardır (Şekil 1 ve 2).²⁶

Bu çalışmanın amacı doğal çevrede oyun oynamanın ve doğal elemanlarla düzenlenmiş okul bahçelerinin çocuğun gelişimi açısından öneminin, ardından ilköğretim kurumlarının ilk basamağını oluşturan ilkokul bahçelerinin çocuk için daha yaşanılır kılınması için okul bahçelerinde olması gereken unsur ve niteliklerin çocuk gözünden ortaya konmasıdır.

Yöntem

Çalışmanın yöntemi iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada dünyada ilköğretim kurumlarının bahçeleri özellikle ilkokul bahçeleri ile ilgili yapılmış olan araştırmalar incelenmiştir. İkinci aşamada Türkiye, Tekirdağ’ın Çorlu ilçesinde rastgele seçilmiş olan bir ilkokulda (Ticaret Ve Sanayi Odası İlkokulu) çocuklarla kişisel-yarı yapılandırılmış bir mülakat çalışması gerçekleştirilmiştir (Şekil 3).

Mülakat çalışmasında rastgele seçilmiş 7-10 yaş grubundaki 17 çocuğa hayallerindeki okul bahçesinde olmasını istedikleri unsur ve nitelikler sorulmuş, çocukların görüşleri doğrultusunda ilkokul bahçelerinde olması gereken unsur ve nitelikler belirlenmiştir.

Şekil 1. Bir ilkokul tesisi ve bahçesi (Üsküdar, İstanbul), (Tandoğan, 2011).

Şekil 2. Bir ilkokul tesisi ve bahçesi (Ataşehir, İstanbul), (Tandoğan, 2011).

Şekil 3. Ticaret ve Sanayi Odası İlkokulu ve bahçesi (Çorlu, Tekirdağ).

Çalışmanın sonunda mülakat gerçekleştirilen çocukların okul bahçelerinden isteklerinin literatürde belirlenmiş olan çocukların isteklerinden ne kadar farklılaştığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Böylece literatür araştırması ile öne-

²⁰ Atmodiwrirjo, 2013.

²⁴ Cheskey, 1996.

²¹ Zask ve diğ., 2001; Biddle vd. 1998; Klesges ve diğ., 1990.

²⁵ Tandoğan 2011.

²² Brink ve diğ., 2010.

²⁶ Yılmaz, 1995; Kelkit ve Özel, 2003; Özdemir ve Yılmaz, 2008; Tandoğan, 2011.

²³ Ayaşlıgil ve Turan, 2009.

mi ortaya konan doğal elemanlarla düzenlenmiş okul bahçelerinin, mülakat çalışmasına katılan çocukların gözünden önemi de test edilmiştir.

Literatür Araştırması

Doğal Çevrede Oyunun Çocuğun Gelişimdeki Önemi

Çocuğun oyun çevresinin kalitesi ve çeşitliliği, direkt olarak çocuğun oyununun kalitesi ve çeşitliliğini²⁷ dolayısıyla gelişimini etkilemektedir. Çünkü oyun yalnızca zevkli bir aktivite değil, aynı zamanda çocuğun öğrendiği ve geliştiği bir süreçtir. Oyun problem çözme, yaratıcılık, iletişim kurma, işbirliği ve kişisel sorumluluklar gibi birçok açıdan çocuğa katkıda bulunan bir aktivitedir.²⁸

Ancak geleneksel inşa edilmiş oyun çevrelerinden ziyade doğal çevrelerde oyunun çocuğun gelişimi açısından daha fazla pozitif etkileri bulunmaktadır.²⁹

Çünkü doğal çevre, çocuğa motor aktivitesini zorlayacak dinamik oyun mekanları sunar. Mekanda bulunan tırmanma kayaları ya da topağrafyanın sunduğu eğim gibi doğal engeller çocuğun başa çıkması gereken elemanlar iken, ağaç ve çalılar gibi bitkisel elemanlar çocuğun tırmanması, aynı zamanda sığınacak, saklanacak mekan olanaklarını sunan elemanlardır. Yeşillendirilmiş alanlar ise çocuğun koşması ve yuvarlanması için olanaklar sunar.³⁰ Çocuğun doğal ihtiyacı olan koşma, tırmanma, atlama, duvar üzerinde yürüme, suyla, kumla, toprakla oynama gibi aktiviteler çocuğun fiziksel gelişimini desteklemekte, bedenini ve sınırlarını öğrenmesini ve yeteneklerinin farkına varmasını sağlamaktadır.³¹

Doğada oyunun çocukların sağlıkları üzerinde de pozitif etkisi bulunmaktadır. Yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre dikkat eksikliği bozukluğu bulunan çocukların doğa ile etkileşime geçtikten sonra hastalığa ait semptomlarının azaldığını ortaya çıkarmıştır.³²

Çocukların çevresel davranışları konusunda yapılan araştırmalar ise çocukların doğa ile ilgilenip, onun oluşturulmasında ve bakımında aktif olarak görev almaları durumunda çevrelerine karşı daha ilgili ve daha sorumlu olduklarını da göstermiştir.³³ Doğal elemanlardan yoksun sert mekanlar ise çocuğun fiziksel aktivitesini sınırlamaktadır.³⁴

Doğal Elemanlarla Düzenlenmiş Okul Bahçelerinin Çocuğun Gelişimine Katkıları

Çocuk davranışları üzerinde yapılan araştırmalara göre, doğal özellikli, peyzaj değerleri yüksek okul bahçelerinde

oynayan ve vakit geçiren çocuklar daha yaratıcı olmakta³⁵ ve öğrenme ve algılama biçimleri daha etkin olmakta,³⁶ derslerindeki başarıları artmakta, arkadaş ilişkileri ve sosyal davranışları da pozitif yönden gelişmektedir.³⁷

Iowa State Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmaya göre okul bahçelerinin açık alanlarının peyzaj temelli bir yaklaşım ile doğal materyaller ve diğer peyzaj elemanları ile düzenlenmesinin çocuğun sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimine katkıda bulunacağı belirlenmiştir. Bu çalışma bitkilerle yapılan aktivitelerin çocuklarda oyun mekânında mekân duygusunun gelişmesini olanak kıldığını ortaya çıkarmıştır. Aynı çalışma ile bitkiler, çalılar gibi doğal elemanlardan ziyade oyun elemanları ile donatılan bir mekânda oyun oynayan çocukların, alanda fiziksel güçleri vasıtası ile sosyal bir hiyerarşi kurdukları belirlenmiştir. Ancak aynı mekan çalılarla bitkilendirilip bir çayır durumuna getirildikten sonra çocuklar, bu mekânda öncekinden çok farklı şekilde oynamışlardır. Sosyalleşme gelişmiştir. Daha önemlisi fiziksel güç üzerine kurulu sosyal hiyerarşi azalmıştır.³⁸

Moore ve Wong (1997) tarafından yapılan bir diğer çalışma sıradan asfalt bir okul bahçesinin bir bölümünün on yıl gibi bir süre içinde ağaçlar, akarsu, gölet ve çiçekleri olan doğal özelliklere sahip bir alana dönüştürülmesinin çocuğun oyunu üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Çalışma sonunda çocukların sıklıkla düzeyleri ve antisosyal davranışları azalmış, çocukların pozitif davranışlarında gelişmeler ortaya çıkmış, çocukların daha yaratıcı oyunlar ortaya koydukları belirlenmiştir. Ayrıca dönüşümden sonra çocukların mekana ait olma duygusunda değişim gözlenmiş, okulda daha dostça bir atmosfer yaratılmıştır. Çocuklarla beş ve yirmi yıl sonra yapılan görüşmelerde bu alanlarda zaman geçiren çocukların daha büyük çevresel farkındalık kazandıkları, doğa ile olaylara daha fazla katılımda buldukları belirlenmiştir.³⁹

Diğer bir çalışma ise Bradley (1995) tarafından yine bir ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Çalışma ile ilkököl bahçesi, öğrenciler, veliler ve öğretmenler ile birlikte bitki yetiştirilen, doğal çevrede zaman geçirilen ve temel ekolojik bilgilerin alındığı bir alan olarak düzenlenmiştir. Çalışmanın sonucunda okulda pozitif bir enerji ve somut anlamda bir takım çalışması hissi oluşmuştur. Öğrencilerin disiplin problemleri etkileyici biçimde azalmış okula devamlılıkları artmıştır. Bu proje yalnızca o ilkököl bahçesinde değil, ilkökölün bulunduğu yörede de birçok olumlu sonucu getirmiş, hem öğrenciler hem de ebeveynlerin çevre bilincinin artırılmasını sağlamıştır. Öğrenciler ilkökölün yer aldığı komşuluk içinde çöplerin uzaklaştırılması konusunda bir çalışma yürütmüş, öğrenciler, öğretmenler ve ebeveynler mahalledeki sokaklar boyunca yüzlerce

²⁷ Moore ve diğ., 1992.

²⁸ Malone ve Trater, 2003.

²⁹ Fjortoft ve Sageie, 2000; Fjortoft ve Sageie, 2000; Herrington ve Studtmann, 1998; Malone ve Trater, 2003; Uzzell, 1991; Fjortoft ve Sageie 2000 (Orijinal: Bang ve diğ., 1989; Grahn, 1991; Fjortoft, 1995a, 1998; Grahn ve diğ., 1997); Moore

ve Wong, 1997; Marcus ve Francis, 1998.

³⁰ Fjortoft, 2001.

³¹ Marcus ve Francis, 1998.

³² Taylor ve diğ., 2001.

³³ Bunting ve Cousins 1985; Harvey 1989; Orr, 1992.

³⁴ Fjortoft ve Sageie, 2000; Boldeman ve diğ., 2004.

³⁵ Lindholm, 1995.

³⁶ Fjortoft ve Sageie, 2000; Fjortoft, 2004.

³⁷ Malone ve Trater, 2003.

³⁸ Herrington ve Studtmann 1998.

³⁹ Moore ve Wong, 1997.

ağaç dikmiş, ayrıca mahalle sınırları içinde bir hobi bahçesi kurmuşlardır.⁴⁰

Özellikle gelişmiş ülkelerde de doğal çevrede oyunun çocuğun gelişimindeki ve eğitimindeki önemi farkedilerek, okul bahçelerinin çocuğun doğa ile iletişime geçmesine olanak sağlayacak şekilde bir takım uygulamalar da gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamalardan biri "Learning through Landscapes" adı altında başlatılmış bir girişimdir. Bu girişim ile mevcut ilkökul bahçelerinin yeşillendirilerek çocuk için değerinin artırılması amaçlanmaktadır. Bu okullarda güçlü eğitim müfredatı ile okul bahçelerinin kullanımına odaklanmış olan tenefüs/oyun zamanı eşdeğer olarak düşünülmektedir.⁴¹ "Learning through Landscapes" çocukların doğa ile iletişime geçmelerini, daha aktif olmalarını, öğrenme ile daha sıkı ilişki kurmalarını, sosyal yeteneklerini geliştirmelerini ve öğrenirken eğlenmesini amaçlayan bir girişimdir.⁴² Bu girişim Kanada'da "Learning Grounds" ve İsveç de "Skolans Uterum" adlı benzer programlara da ilham vermiştir.⁴³

"Learning through Landscapes" girişimlerinin örneklerinin sonuçlarına göre okul bahçelerinin geliştirilmesi, çocukların çevresel farkındalıklarında, aktif oyunlarında, öğrenme davranışlarında, sosyal etkileşimlerinde artış, çocuklar arasında fiziksel şiddet olaylarında azalma ile sonuçlanmaktadır⁴⁴ (Şekil 4 ve 5).

Çocuk İçin Daha Yaşanılır Okul Bahçeleri Nasıl Olmalı?

White ve Stoecklin (1998)' e göre açık mekanlar şayet çocuklar tarafından tasarlanmış olsaydı bu alanlar yalnızca bitkiler ağaçlar çiçekler su, kum, çamur, hayvanlar ve böceklerle doğallaştırılmış olmayacak, ayrıca her türlü hayal edilebilir ve çok çeşitli oyun olanakları ile zenginleştirilmiş, çocukların tüm gün kalmak isteyecekleri ve onların gelişimini destekleyen öğrenme çevreleri olurdu.⁴⁵

Bu doğrultuda okul bahçelerinin nasıl olması gerektiği konusunda çocuklarla yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde şunlar görülmektedir:

Malone ve Tranter' a (2003) göre okul bahçeleri çok çeşitli oyun aktiviteleri sağlayacak şekilde, çocuğun spontane ve özgür eyleme geçebildiği, öğrenme ve fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimini teşvik edecek şekilde düzenlenmelidir.⁴⁶

Marcus ve Francis (1998)'e göre aynı zamanda okul bahçelerinin mekan organizasyonu çeşitli yaş gruplarına hitap edecek biçimde gerçekleştirilmelidir.⁴⁷

Sebba ve Churchman (1986)'a göre ise okul bahçesindeki açık yeşil alanlar ve ekipmanlar, çocuğun özgür hareket edebilmesine olanak sağlayacak şekilde tasarlanmalı; çocuğun kişisel, fiziksel ve sosyal gelişimini desteklemeli;

Şekil 4. Learning through Landscapes girişimi ile düzenlenmiş okul bahçesi (Grounds for Learning/the Learning through Landscapes Trust" in izniyle) (Url 2).

Şekil 5. Learning through Landscapes girişimi ile düzenlenmiş okul bahçesi "Grounds for Learning/the Learning through Landscapes Trust" in izniyle, (Url 2).

çocuğun kişisel tercihlerine uygun olmalı; çocuklar arasındaki çatışmaları minimize edecek, işbirliğine ait olanakları ise maksimize edecek şekilde tasarlanmalıdır. Oyun mekanlarının tasarımında her yaş grubunun farklı gereksinimlerini göz önüne alınmalıdır. Ayrıca okul bahçeleri çocuğun kendi gereksinimlerine göre biçimlenebilecek ve yorumlanabilecek şekilde esnek tasarlanmalıdır. Okul bahçesinde gölge ve estetik amaçlarla düzenlenen bitkiler çocukların onların bakımına katılmasını sağlayacak şekilde seçilmelidir. Okul bahçelerinde çocuklar ve bitkiler arasındaki ilişki sınırlamalar üzerine değil empati üzerine kurulmalıdır. Prensipten her öğrenme alanı ayrıca bir oyun alanı olmalı, ve her öğrenme yapısı oyun için olanaklar sunmalıdır.⁴⁸

⁴⁸ Sebba, Churchman, 1986.

⁴⁰ Bradley, 1995.

⁴¹ Jeffrey ve Woods, 2003.

⁴² Url 1.

⁴³ Rivkin 1997.

⁴⁴ Url 1.

⁴⁵ White ve Stoecklin, 1998.

⁴⁶ Malone and Tranter, 2003.

⁴⁷ Marcus ve Francis, 1998.

Okul bahçeleri ile ilgili yapılmış çeşitli çalışmalara göre çocuklar için yüksek kalitede okul bahçeleri için okul bahçesinde olması gerekenler şu şekilde özetlenebilir: su; ağaçlar, çalılar, çiçekler ve uzun çimenleri içeren bitkisel elemanlar; hayvanlar, gölet ya da havuzlarda yaşayan yaratıklar; özellikle su ile karıştırılabilecek kumun olduğu alanlar; doğal renkler, çeşitlilik ve değişim; üzerinde ya da altında oturmak, yaslanmak, korunmak, saklanmak için mekan ve elemanlar; farklı kademeler, kuytu köşeler ve mahremiyet ve manzara sağlayan yapılar; sabit olmayan ve esnek ekipmanları içeren ve böylece kendi hayal güçlerini ortaya koyabilecekleri ve kendi mekanlarını yaratabilecekleri alanlar;⁴⁹ hareketli topoğrafya, tırmanmak için mekan ve ağaçlar; keşfetmek ve deneyimlemek için zorlu mekanlar,⁵⁰ basketbol sahası, voleybol sahası gibi geniş spor alanları, saklambaç, yakar top gibi sokak oyunları için geniş boş alanlar, çocuk parklarında olduğu gibi oyun ekipmanları ile birlikte oyun alanları.⁵¹

Bunlar aynı zamanda çocuğun dış mekanda olmasını istediği unsurlardır. Kısaca çocuk daha kompleks, zorlu ve ilginç oyun mekanlarını geleneksel oyun alanlarından daha çok tercih etmektedir.⁵²

Mülakat Çalışması

Çocuğun ideal okul bahçesinde olmasını istedikleri unsur ve niteliklerin belirlenmesi için rastgele seçilmiş 7-10 yaş grubundaki 17 çocuğa tek bir soru sorulmuştur:

Hayalinizdeki okul bahçesinde neler olmasını istersiniz?

Çocukların okul bahçesinde olmasını istedikleri en önemli unsurlardan biri yeşil alanlar ya da çim alanlardır. Çocuklar sert mekan istememektedirler. Mülakata katılan çocuklar sıklıkla bu isteklerini mülakatta belirtmiştir. Diğer taraftan kız çocukları okul bahçesinde doğal peyzaj elemanlarından olan çiçekler de istemektedirler. Okul bahçesinde ağaçlar ise hem erkek çocuk hem de kız çocukların olmasını istedikleri ortak unsurdur (Mülakat 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14):

Mülakat 1

Alya (Kız, 7 yaşında): Bahçede oyun evi olsun istiyorum. Plastikten. İçinde bir şeyler olacak ama. Heryerin çimenlik olmasını isterdim. Çiçekler de olsun heryerde. Hayal ettiğim bir şey de var. O da ağaç evi. Heryerde ağaçlar olsun. Üstlerinde Atatürk resmi asacağım. Benim hayal gücüm çok yüksek. Herşeyi hayal edebilirim. Sudan yapraklar gibi.

Araştırmacı: Ne demek istedin?

Alya: Su olsun bahçede. Ağaçtan yapraklar düşsün üstüne.

Mülakat 2

Duru (Kız, 8): Ağaç olsun her yerde. Dere olsun. Çiçekler olsun. Başka bir şey istemiyorum.

Mülakat 3

Anıl (Erkek, 10): Bahçede su kaydıracağı olsun. Süs havuzu olsun. Heryer çimen olsun. Heryer de ağaçlar olsun. Tırmanmak için. Daha büyük kaydırak da olsun. Burdaki küçük.

Bazı çocuklar çim alanı, oyun oynarken düştüklerinde canlarının acımaması için istemektedirler (Mülakat 4,5,8):

Mülakat 4

Yiğit (Erkek, 11 yaş): Çim saha istiyorum. Futbol oynarken yere düştüğümde canımız acımasın diye. Parkın daha güzel olmasını istiyorum.

Araştırmacı: Okul bahçesindeki oyun alanını kastediyorsun değil mi?

Yiğit: Evet. Daha çok çeşitli oyuncakların olmasını istiyorum. Heryer çimen olsun. Havuz da olsun. Yüzmek için.

Mülakat 5

Berk (Erkek, 10 yaş): Ben futbol sahasındaki kalede. Orda yani. Şey neydi ya... File olsun. Heryer yeşillik olsun. Futbol sahası da yeşillik olsun. Düştüğümde yumuşak olur. Kum alanda yapamadığımız şeyleri yapabiliriz. Potalar da iyi olsun. Basketbol sahası iyi gözüksün. Bir tanesi küçük, bir tanesi büyük pota olmasın. Aynı olsun.

Çocukların okul bahçesinde olmasını istedikleri en önemli unsurlardan bir diğeri ise havuz, dere, su birikintisi gibi su elemanlarıdır (Mülakat 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 11) :

Mülakat 6

Mina (Kız, 8 yaş): Parkın üstünde su olmasını istiyorum. Sulu park yani. Parkın içinden su geçmesini, onun içinden kaymayı istiyorum. Yerlerde çiçek olsun. Bir de ağaç evi olmasını istiyorum.

Mülakat 7.

Defne (Kız, 8 yaş): Dere olmasını istiyorum. Başka bir şey olmasını istemiyorum. Derede oyun oynayacağım. Çiçekler olmasını istiyorum. Yeşillik de istiyorum. Her yer çimen olsun.

Mülakat 8

Ada (Kız, 9 yaş): Havuz olmasını istiyorum. Heryerin yeşillik olmasını istiyorum. Çünkü düşünce bacağımız acıyor. Ağaç olmasını istiyorum. Havuz olmasını istiyorum. Yüzmek için. Havuza giden kocaman kaydırak olmasını istiyorum. Salıncıklar da daha fazla olsun. İki tane olunca sıra bekliyorum. Bir de voleybol sahası istiyorum.

Spor alanları da çocuklar için okul bahçesinde olması gerekli unsurlardandır. Okul bahçesinde erkek çocuklar futbol, basketbol sahası isterken, kız çocukları voleybol sahası istemektedir (Mülakat 4, 5, 8, 9, 10, 11):

⁴⁹ Fjortoft ve Sageie 2000; Moore 1986; White ve Stoecklin 1998; Titman, W. 1994.

⁵¹ Tandoğan, 2011.

⁵² Titman, W. 1994.

⁵⁰ Titman, W. 1994.

Mülakat 9

Fatma (Kız, 10 yaş): Ben voleybol sahası istiyorum. Bir de okulumuzun etrafındaki duvarlar var ya. Onların çiçeklerle donatılmasını istiyorum. Ağaçların daha fazla olmasını istiyorum. Heryer yeşil olsun. Yerler çim olsun.

Mülakat 10

Nil (Kız, 11 yaş): Ben voleybol sahası istiyorum. Spor aletleri, yeşillik, bir de bisiklet yolu.

Mülakat 11

Hasan Hüseyin (Erkek, 9 yaş): Ağaçlar olsun. Futbol sahası olsun. Salıncaklar olsun. Kaydırak olsun. Ama havuza düştüğünde su olsun. Havuzlu kaydırak.

Kız ve erkek çocuklar için okul bahçesinde fiziksel güç sarfedecekleri tırmanma elemanları, koşu parkuru da olması gerekmektedir (Mülakat 3, 12, 13):

Mülakat 12

Efe (Erkek, 9 yaş): Eskiden olduğu gibi tırmanma parmaklıkları olsun. Heryer çimenlik olsun. Yüksek kaydıraklar olsun.

Mülakat 13

Ceren (Kız, 9 yaş): Koşu parkuru istiyorum. Parmaklıklar olmasını istiyorum. Sallanmak, tırmanmak için. Çok çiçek olsun. Daha fazla oyun alanı istiyorum.

Çocuklar için okul bahçesindeki salıncak, kaydırak gibi oyun ekipmanlarının yer aldığı oyun alanları da önemlidir. Birçok çocuk mülakat esnasında bunu belirtmiştir (Mülakat 4, 8, 11, 12, 14):

Mülakat 14

Ceyda (Kız, 7 yaş): Bahçede çiçek, böcek olmasını istiyorum ben. Kaydıraklar olsun. Salıncaklar olsun. Oyun alanı büyük olsun.

Sonuç

Okul bahçeleri ile ilgili yapılmış çalışmalara göre kent- sel mekanda doğaya ve oyun alanlarına erişimini kaybeden çocuk için kent içinde en güvenli mekânlardan biri olan ve zamanının büyük bir kısmını geçirdiği ilköğretim kurumlarının okul bahçelerinin, doğal elemanlarla düzenlenmesi çocuğun fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimi açısından önem taşımaktadır.⁵³

Bu çalışma kapsamında çocuklarla yapılan mülakat çalışmasının sonuçlarına göre de çocuklar doğal elemanların yer aldığı okul bahçeleri istemektedirler. Mülakat çalışmasının sonuçlarına göre çocukların ilkökul bahçesinde olmasını istedikleri unsurlar ve elemanlar ağaçlar, çiçekler ile birlikte yeşil alanlar; süs havuzu, yüzme havuzu, akar su gibi su elemanları; salıncak, kaydırak gibi oyun ekipmanlarının yer

aldığı oyun alanları; fiziksel güç sarfedecekleri tırmanma, sallanma ekipmanları ve koşu parkurları; futbol, basketbol, voleybol sahası gibi spor alanlarıdır. Bu sonuç literatürde ortaya konmuş çalışmaların sonuçları ile büyük ölçüde örtüşmektedir.⁵⁴ Çocukların hayallerindeki ilkökul bahçesi, doğal elemanlarla düzenlenmiş, yeşil, suyun, oyun ekipmanları ve spor alanlarının da yer aldığı okul bahçeleridir.

Yapılan mülakat çalışmasının bir başka sonucuna göre çocuklar okul bahçelerini oyun alanları olarak değerlendirmektedir. Çocuğun en önemli işi oyundur. Bu mülakata katılan çocukların isteklerine de yansımıştır. Bu doğrultuda okul bahçelerinde oyun olanakları sunan eleman ve unsur lar çocuklar açısından önem taşımaktadır.

Ancak literatür araştırmasında ortaya konulan isteklerden farklı olarak bu çalışma kapsamında mülakat yapılan çocuklar, hayal ettikleri okul bahçelerinde hayvanlardan; kumdan; oturma, yaslanma, korunma, saklanma gibi farklı işlevlere karşılık gelecek mekanlardan; değiştirilebilen ekipmanların olduğu ve böylece kendi mekanlarını yaratabilecekleri mekanlardan; sokak oyunları için geniş boş alanlardan bahsetmemişlerdir. Bu durumun nedenlerinden birinin araştırma kapsamında seçilmiş olan yöntemden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Çocuklarla yapılan çalışmalarda mülakat yöntemi ile birlikte çocukların duygu ve düşüncelerini daha özgürce ve rahatlıkla ifade edebildikleri⁵⁵ çizim, resim gibi bir takım yöntemlerin birlikte kullanılmasının daha uygun olabilecektir. Bu nedenle bundan sonra çocuklarla yapılacak çalışmalarda mülakat yöntemi ile birlikte çizimle ifade etme tekniklerinin birlikte kullanılması planlanmaktadır.

Sonuç olarak okul bahçelerinin yalnızca sert zeminden oluşan ve açık alanlarının oyun elemanları ile donatılan mekanlar yerine çocuğun doğa ile iletişime geçmesine olanak sağlayacak şekilde peyzaj temelli bir yaklaşım ile tasarlanması, doğal materyallerin kullanılması sağlanmalıdır. Okul bahçelerinin doğal elemanlarla tasarlanması çocuğun ortaya koyduğu oyun çeşitliliğini etkileyecek, yaratıcılığını, katılımını ve çevresel farkındalığını arttıracak, yeteneklerinin farkına varmasını sağlayacak, fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimini pozitif yönde etkileyecektir.

Doğayı ve doğanın elemanlarını keşfetme ve doğa ile etkileşime geçme yoluyla çocuklar hayatın yapısını ve işleyişini kavrayacaklardır.⁵⁶

Son söz olarak okul bahçeleri çocuğun yalnız öğretimi için değil, tüm gelişimi için de yapılması yapılması gerektiği, yani ne için yapıldığı yanında kim için de yapıldığının da gözetilmesi gerekir. Çünkü okulların birincil kullanıcısı çocuktur.⁵⁷ Okul bahçelerinin tasarımında çocukların görüş

⁵³ Fjortoft ve Sageie, 2000; Fjortoft, 2004; Herrington ve Studtmann 1998; Lindholm, 1995; Moore, 1986; Moore, 1989; Malone ve Tranter, 2003; Moore ve Wong, 1997; Özdemir ve Yılmaz, 2008; Reid ve Sadi, 1997.

⁵⁴ Fjortoft ve Sageie 2000; Moore 1986; ⁵⁵ Malchiodi, 2001.

White ve Stoecklin 1998; Titman, W. ⁵⁶ Malone and Tranter, 2003. 1994; Titman, 1994; Tandoğan, 2011. ⁵⁷ Ertürk, 1992.

ve istekleri dikkate alınması mutlu ve sağlıklı çocukların yetişmesi açısından önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- Atmodiwirjo, P., (2013). School Ground as Environmental Learning Resources: Teachers' and Pupils' Perspectives on Its Potentials, Uses and Accessibility, *International Electronic Journal of Environmental Education* Vol.3, Issue 2, pp. 101-119
- Ayaşlıgil, T. ve Turan, Ş. (2009) Okul Yeşil Alanlarının Kent Yaşam Kalitesinde Önemi. 21. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi Bildiriler Kitabı, 278-282.
- Bang, C., Braute, J., Kohen, B., (1989) Naturleikeklassen. Ein stad for lek og læring. Universitetsforlaget, Oslo.
- Barker, R. (1968) *Ecological Psychology*, Stanford University Press, Stanford.
- Bechtel, R. B. (1977) *Enclosing Behavior*, Dowden-Hutchinson and Ross.
- Biddle, S., Sallis, J. ve Cavill, N. (1998) *Young and Active? Young People and Health Enhancing Physical Activity: Evidence and Implications*. Health Education Authority, London.
- Boldeman, C., Dal, H. and Wester, U. (2004) Swedish Preschool Children's Uv Radiation Exposure: a Comparison Between Two Outdoor Environments. *Photodermatology, Photoimmunology and Photomedicine*, 20(1), pp.2-8.
- Bradley, L.K. (1995) *Tierra Buena, the Creation of Urban Wildlife Habitat in An Elementary School in the Inner City*. *Children's Environments*, Volume 12, Issue 2, pp. 102-110.
- Brink, L.A., Nigg, C. R., Lampe, S.M.R., Dingston, B.A., Mootz, A.L. ve Vliet, W.V. (2010) *Insuence of Schoolyard Renovations on Children's Physical Activity: The Learning Landscapes Program*, *American Journal of Public Health*, 100(9), 1672- 1678.
- Bunting, T.E. and Cousins L.R. (1985) *Environmental Dispositions Among School-Age Children*, *Environment and Behavior* 17(6): pp.725-68.
- Cheskey, E. (1996) *How Schoolyards Influence Behaviour*. *Green Teacher*. Eric. pp. 11-14.
- Ertürk, S. (1992) *Çocuk ve Mekân, Mimarlık ve Şehircilikte Mekân*, Yıldız Üniversitesi, İstanbul.
- Fjortoft, I. and J. Sageie (2000) *The Natural Environment As a Playground For Children: Landscape Description and Analysis of a Natural Landscape*. *Landscape and Urban Planning*, 48(1/2) 83-97
- Fjortoft, I. (1995) *Fysisk miljø og sansemotorisk stimulering. Forsknings- og utviklingsarbeid med barn i naturen. Kroppsoving 1*, pp.2±5.
- Fjortoft, I. (1998) *Ut i skogen - opp i traerne! Naturen - et sted for lek og læring*. In: *Konferensrapport. Barn och Friluftsliv. Friluftslivframjandet*.
- Fjortoft, I. (2001) *The Natural Environment as a Playground for Children: The Impact of Outdoor Play Activities in Pre-Primary School Children*, *Early Childhood Education Journal*, Vol. 29, No. 2, pp 111-117.
- Fjortoft, I. (2004) *Landscape as playscape: The Effects Of Natural Environments on Children's Play and Motor Development*. *Children, Youth and Environments*, 14(2), pp. 21-44.
- Frost, J.L. (1992) *Play and Playscapes*. New York: Delmar Publishers.
- Gaster, S. (1992) *Historical Changes in Children's Access to Us Cities: A Critical Review*. *Children's Environments*, 9(2), pp. 23-36.
- Grahn, P. (1991) *Om parkers betydelse*. *Stad & Land* nr. 93/1991 Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp.
- Hartle, L. and Johnson, J.E. (1993) *Historical and Contemporary Influences of Outdoor Play Environments*. In: Hart, C.H., ed. *Children on Playgrounds: Research Perspectives and Applications*. Albany: State University of New York Press.
- Harvey, M.R. (1989) *The Relationship Between Children's Experiences with Vegetation on School Grounds and Their Environmental Attitudes*. *Journal of Environmental Education*. 21(2), pp.9-15.
- Herrington, S. and Studtmann, K. (1998) *Landscape Interventions: New Directions For The Design of Children's Play Environments*. *Landscape and Urban Planning*, 42, pp.191-205.
- Heurlin-Norinder, M. (1996) *Children, Environment and Independent Mobility*. IAPS 14, Stockholm, Sweden.
- Hillman, M., Adams, J. And Whitelegg, J. (1990) *One False Move: A Study of Children's Independent Mobility*, London: Police Studies Institute.
- Jeffrey, B. and Woods, P. (2003) *The Creative School: A Framework For Success, Quality and Effectiveness*. London: Routledge/Falmer.
- Kelkit, A. and Ozel, E. (2003) *A Research On The Determination of Physical Planning of School Gardens in Canakkale City*. *Pakistan Journal of Applied Science* 3(4), pp.240-246.
- Klesges, R., C., Eck, L., H., Hanson, C., L., Klesges, L., M. (1990) *Effects of Obesity, Social Interactions, and Physical Environment on Physical Activity in Pre-Schoolers*, *Health Psychology*, 9(4), pp.435-449
- Leden, L., Gårder, P., Schirokoff, A., Montere-i-Bort, H., Johanson, C., Basbas,S., (2014), *A Sustainable City Environment Through Child Safety and Mobility—A Challenge Based On ITS? Accident Analysis & Prevention*, Volume 62, January 2014, pp. 406-414
- Lindholm, G. (1995) *Schoolyards: The Significance of Place Properties to Outdoor Activities in Schools*, *Environment and Behavior*, S.23(3), pp.259-293.
- Malchiodi, C. A. (2001) *"Using Drawing as Intervention with Traumatized Children"*, *TLC's Journal, Trauma and Loss: Research and Interventions*.(1), pp. 21-28
- Malone, K., and Tranter, P. (2003) *"Children's Environmental Learning and the Use, Design and Management of Schoolgrounds"*, *Children, Youth and Environments*, S.13 (2). pp. 87-137.
- Malone, K. (2007) *"The Bubble-Wrap Generation: Children Growing Up in Walled Gardens."* *Environmental Education Research* 13 (4), pp.513-527.
- Marcus, C.C. and Francis, C. (1998) *People Places: Design Guidelines For Urban Open Space, Child Care Outdoor Spaces*, John Wiley&Sons.inc. Kanada, USA, ISBN: 0-471-28833-0, pp.259-307.
- Meb (2012) 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24.html> [Erişim tarihi 21 Nisan 2016]
- Moore, R. C. (1986) *Childhood's Domain: Play and Place in Child Development*. London: Croom Helm.
- Moore, R.C., Goltsman, S.M., and Iacofano, D.S. (1992) *Play for All Guidelines: Planning, Design and Management of Outdoor Play Settings for All Children*. Berkeley: MIG Communications.
- Moore, R. C. and Wong, H. H. (1997) *Natural Learning: Creating*

- Environments for Rediscovering Nature's Way of Teaching. Berkley: MIG Communications.
- O'Brien, M., Jones, D., & Sloan, D. (2000) Children's Independent Spatial Mobility in The Urban Public Realm. *Childhood*, 7(3), pp. 257–277.
- Orr, D. (1992) *Ecological Literacy: Education and the Transition to a Postmodern World*, State University of New York Press, New York.
- Özdemir, A. and Yılmaz, O. (2008) Assessment of Outdoor School Environments and Physical Activity In Ankara's Primary Schools. *Journal of Environmental Psychology* 28, pp.287–300.
- Özdemir, A. ve Yılmaz, O. (2008) Assessment of Outdoor School Environments and Physical Activity in Ankara's Primary Schools, *Journal of Environmental Psychology*, 28(3), 287- 300.
- Özdemir, A. ve Çorakçı, M. (2010) Participation in The Greening of Schoolyards in The Ankara Public School System. *Scientific Research and Essays*, 5(15), pp. 2065-2077.
- Reif, I. and Sadi, I. (1997) Jordanian and British Primary Schoolchildren's Attitudes Towards the Environment, *Educational Studies*, 5,23 (3), ss.473-480.
- Rivkin, M.S. (1990) Outdoor Play-What Happens Here? In S.C. Wortham & J.L. Frost (Eds.), *Playgrounds For Young Children: National Survey and Perspectives*, pp. 191-214. Reston, VA: American Alliance for Health, Physical Education, and Dance.
- Rivkin, M. (1997) The Schoolyard Habitat Movement: What It Is and Why Children Need It, *Early Childhood Education Journal*, Vol. 25, No. 1, pp. 61-66
- Shaw, B., Watson, B., Frauendienst, B., andreas Redecker, A., Tim, J., Hillman, M. (2013) *Children's Independent Mobility: A Comparative Study in England and Germany (1971-2010)*, The Policy Studies Institute, London.
- Sanoff, H. (1993) Designing a Responsive School Environment. *Children's Environments*, 10(2), pp. 62–80.
- Sebba R., Churchman, A. (1986) Schoolyard Design as an Expression of Educational Principles, *Children's Environments Quarterly*, Vol. 3, no.3. pp. 70-76
- Taylor, A., Wiley, A., Kuo, F. and Sullivan, W. (1998) Growing up in the Inner City: Green Spaces as Places to Grow. *Environment and Behavior*, 30(1), pp. 3–27.
- Tandy, C. A. (1999) Children's Diminishing Play Space: A Study of Intergenerational Change in Children's Use of Their Neighborhoods. *Australian Geographical Studies*, 37(2), pp.154–164.
- Titman, W. (1994) *Special Places, Special People: The Hidden Curriculum of School Grounds*. UK: World Wide Fund For Nature/ Learning through Landscapes.
- Tranter, P. (1993) Children's mobility in Canberra: Confinement or independence? Monograph Series No. 7, Department of Geography and Oceanography. University College, Australian Defence Force Academy, Canberra.
- Tranter, P. and Doyle, J. (1996) Reclaiming The Residential Street as Playspace. *International Play Journal*: 481-497.
- Uzzell, D. (1991) Environmental Psychological Perspectives on Landscape. *Landscape Research*, 16(1), pp.11–19.
- White, R. and Stoecklin, V. (2008) *Children's Outdoor Play & Learning Environments: Returning to Nature*, White Hutchinson Leisure & Learning Group, Kansas City, MO, USA. <https://www.whitehutchinson.com/children/articles/outdoor.shtml> [Erişim tarihi 12 Ekim 2015]
- Valentine, G., and Mckendrick, J. (1997) Children's Outdoor Play: Exploring Parental Concerns About Children's Safety and the Changing Nature of Childhood, *Geoforum Volume* 28, Issue 2, May 1997, Pages 219–235.
- Wicker, A. W. (1979) *An Introduction to Ecological Psychology*, Wadsworth Inc., Belmont, California
- Tandoğan, T. (2011) "İstanbul'da Çocuk Dostu Kent İçin Açık Alanların Planlama, Tasarım Ve Yönetim İlkelerinin Oluşturulması", Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi.
- Tandoğan, T. (2014) "Çocuk İçin Daha Yaşanılır Bir Kentsel Mekân: Dünya'da Gerçekleştirilen Uygulamalar", *Megaron*, 9(1), ss. 19-33.
- Yılmaz, H. (1995) Erzurum Kenti Okul Bahçelerinin Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Yönünden İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, S. 26 (4), ss. 537-547.
- Zask, A., Van Beurden, E., Barnett, L., Brooks, L. O., Dietrich, U.C. (2001) Activeschool Playground – Myth or Reality? Results of The "Move It Groove It Project", *Preventive Medicine*, S.33, pp.402-408.
- Zubrick, S., R., Wood, L., Villanueva, K., Wood, G., Giles-Corti, B., Christian, H. (2010) Nothing But Fear Itself: Parental Fear as a Determinant Impacting on Child Physical Activity and Independent Mobility, Victorian Health Promotion Foundation, Australia.

İnternet Kaynakları

- Url 1. <http://www.ltl.org.uk/about/about-ltl.php> [Erişim tarihi 23 Kasım 2015]
- Url 2. <http://www.ltl.org.uk/pdf/LTL-Scottish-Good-Ground-Playground1386257083.pdf> [Erişim tarihi 27 Kasım 2015]